

Посилення відповідальності власників банків

Андрій НІКІТІН, ПАРТНЕР ЮК FCLEX

Ринок банківських послуг в Україні переживає, вочевидь, найскладніший етап у своїй історії. З початку 2014 року Національний банк України визнав неплатоспроможними понад 50 зі 178 банків. Фінансова криза, безумовно, є однією з ключових причин падіння фінустанов. Водночас доволі часто неплатоспроможність настає внаслідок неправомірних дій менеджерів та власників банку.

З метою посилення відповідальності вищезазначених осіб 2 березня 2015 року Верховна Рада України схвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» (далі – Закон).

Відповідно до Закону запроваджується та зазнає змін низка понять, що використовуються у банківському законодавстві. Основну увагу приділено поняттю «пов'язані з банком особи», яких законодавець визначає через перелік осіб і ознак пов'язаності (ст. 52 ЗУ «Про банки і банківську діяльність»). Зазначений підхід Законом збережений,

однак сам перелік значно розширений. Для прикладу, тепер до пов'язаних із банком належать не лише особи, які мають істотну участь у банку, а і суб'єкти, через яких ці особи здійснюють опосередковане володіння істотною участю. Понад те, в переліку законодавець вжив доволі оціночне формулювання: «будь-яка особа, через яку проводиться операція в інтересах осіб, зазначених у цій частині, та на яку здійснюють вплив під час проведення такої операції особи, зазначені в цій частині, через трудові, цивільні та інші відносини». При цьому, виключну компетенцію щодо визначення особи пов'язаною із банком надано НБУ, який відтепер уповноважений ухвалювати відповідні рішення про визначення особи пов'язаною з банком (які, проте, можуть бути оскаржені як банком, так і особою, яку визнано пов'язаною із банком). Слід наголосити на важливості такого статусу, адже саме він є передумовою покладення на особу посиленої Законом відповідальності.

Варто звернути увагу, в Законі йде мова про посилення не лише ретроспективної, а й так званої позитивної відповідальності. Для прикладу, особа, яка має намір провадити банківську діяльність, вже на етапі погодження статуту фінустанови в НБУ, зобов'язана подати відомості про пов'язаних із банком осіб. А банк, що вже провадить свою діяльність, зобов'язаний затвердити спеціальний порядок здійснення операцій із пов'язаними особами. Крім цього, банкам заборонено здійснювати опосередковані кредитні операції з пов'язаними з банком особами, а також надавати кредити на придбання акцій інших фінустанов.

Щодо посилення відповідальності в її класичному розумінні, то відбулися такі зміни:

1) збільшення розміру штрафів, які можуть бути вжиті НБУ як заходи впливу на керівника банку – з 1700 до 2000 грн (ст. 73 ЗУ «Про банки і банківську діяльність»);

2) збільшення розміру штрафів за порушення банківського законодав-

ства – з 1700-17 000 грн до 34 000-85 000 грн; при цьому, суб'єктом відповідальності тепер є пов'язана із банком особа, а не лише керівник банку (ст. 166-5 КУпАП);

3) введення кримінальної відповідальності пов'язаних із банком осіб за доведення банку до стану неплатоспроможності – у вигляді обмеження/позбавлення волі на строк від одного до п'яти років, з накладенням штрафу від 85 000 до 100 000 грн та позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ст. 218-1 КК України).

Більше того, в Законі закріплене право Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, у разі якщо оціночна вартість ліквідаційної маси банку є меншою, ніж акцептовані вимоги кредиторів, звертатися до пов'язаної з банком особи, дії/бездіяльність якої призвели до завдання банку з її вини шкоди, або яка внаслідок таких дій/бездіяльності прямо або опосередковано отримала майнову вигоду, з вимогою про відшкодування шкоди, завданої банку. У разі відмови або їхнього невиконання вимог у строк, установлений Фондом, він звертається з такими вимогами до суду.

Закон справді є революційним для України прикладом пруденційного регулювання. Водночас не варто надто сподіватися на ефективне застосування заходів посиленої відповідальності, адже відповідальність власників істотної участі та керівників банків за фіктивне банкрутство, доведення до банкрутства чи приховування неспроможності банку була передбачена в законодавстві і раніше. Суд міг встановити вину відповідних осіб і за загальною статтею КК України – доведення до банкрутства. Аналогічно за рішенням суду на цих осіб могла бути покладена відповідальність за зобов'язаннями банку в разі визнання банку з їхньої вини неплатоспроможним. Попри це, приклади притягнення осіб до відповідальності за вищезазначені правопорушення українській практиці невідомі.